

FÜGG ZSOLT PÉTER

„...hogy az Ő sírja ismét dicsőségben ragyogjon...”

## Az első keresztes háború egy bizánci hercegnő szemével

2. RÉSZ



IV. Mi történt ezután? A latinok a rómaiak társaságában elérték Antiókhíát az úgy nevezett „oxys dromosnál”,<sup>1</sup> és nem törődtek egyik oldalon levő országgal sem, hanem közel vonultak a falakhoz, lerakták csomagjaikat, és három Holdfordultáig ostromolták a várost. A törökök megrémülve a helyzettől, amibe kerültek, üzentek Khorászán szultánjának könyörögve, hogy küldjön elegendő sereget a megsegítésükre, hogy az Antiókhiaiakat megsegítsék és, hogy elűzzék a latinokat akik kívülről ostromolták őket.

A Boemundnak jutott falrész egyik bástyáján egy örmény<sup>2</sup> őrködött. Mivel sokszor kihajolt fentről, Boemund mézesmázos szavakkal halmozta el, számos ígérettel csábította, és végül meggyőzte, hogy árulja el neki a várost. Az örmény azt mondta neki: „Mikor akarod, átadom neked a bástyát, amint jelzel kívülről. Állj készen, és embereid is álljanak készen, és legyenek ellátva létrákkal. Nem csak nektek kell készen állni, hanem az egész sereg legyen fegyverben, hogy amikor a törökök meglátnak benneteket miután feljöttek, és meghallják a harci kiáltásokat, megrémüljenek, és menekülni kezdenek. Ezt a megegyezést [278] Boemund titokban tartotta. Miközben ezeket a dolgokat tervezte, egy hírnök jött, és azt mondta, hogy a Khorászánból ellenük küldött óriási sereg a közelben van, és egy Kerboga<sup>3</sup> nevű ember vezeti őket. Mikor ezt meghallotta, nem akarta a császárnak korábban fogadott eskü értelmében átengedni Antiókhíát Tati-

kiosznak, hanem magának szerette volna. Boemund gonosz tervet eszelt ki, hogy Tati-kioszt rákényszerítse annak akarata ellenére az elvonulásra. Így tehát odament hozzá és azt mondta: „Fel akarok előtted fedni egy titkot, mivel aggodok a biztonságod miatt. Egy jelentés, ami eljutott a grófok fülébe megzavarta az elméjüket, szerintük a császár beszélt rá a szultánt, hogy ezeket az embereket Khorászánból ellenünk küldje. Mivel a grófok ebben szilárdan hisznek, szervezkednek ellened. Én megtettem a kötelességem azzal, hogy előre figyelmeztettelek a téged fenyegető veszélyről. Innentől a te dolgod, hogy milyen lépéseket teszel a saját és embereid biztonsága érdekében.” Figyelembe véve a súlyos éhínséget, (három bizánci arany volt az ára egy öszvér fejnek) és mivel már lemondott Antiókhia elfoglalásáról, Tati-kiosz elindult, és a Szudi kikötőjében levő római flotta hajóira szállva elérte Ciprust. Elindulása után Boemund, aki még mindig titokban tartotta az örmény ígéretét, felbátorodva a nagy reménytől, hogy magának megszerezheti Antiókhíát, ezt mondta a grófoknak: „Látjátok milyen hosszú ideig kitarítottunk az ostrom mellett, mégis eddig semmi használható eredményt sem értünk el, és az éhezés miatt a pusztulás fenyeget minket, hacsak nem találunk ki valamit a megmentésünkre.” A kérdésekre, hogy mi lenne az, így válaszolt: „Isten nem mindig a kard útján ad győzelmet a vezetőknek, és ezeket a dolgokat nem is mindig harc útján

érík el. Amit a nehéz munka nem ér el, a szavak gyakran kieszközlík, és a legnagyobb tetteket is baráti és kiengesztelő érintkezésekkel vitték végbe. Ezért ne töltsük itt feleslegesen az időnket, hanem igyekezzünk véghezvinni valami ésszerű és bátor tettet mielőtt Kerboga megérkezik. Mindannyian próbáljuk szorgalmasan megnyerni magunknak a megfelelő falakat őrző barbárokat. Ha úgy tetszik, tűzzük ki jutalmul, hogy akinek elsőként sikerül ezt végrehajtani az kapja meg az uralmat a város felett, amíg a császár által küldött ember megérkezik, hogy átvegye azt. Talán ez úton sem fogunk tudni elérni [279] semmi érdemlegeset.” Ezeket a dolgokat tette a ravasz és becsvágyó Boemund, nem is igazán a latinok érdekében és a közjóért, hanem a saját érdekében, és történetem mutatni fogja, hogy ezzel a tervezéssel, beszéddel, és megtrévesztéssel elérte célját. Mindegyik gróf beleegyezett ebbe a javaslatba és munkához látott. Pirkadatkor Boemund azonnal a bástyához ment, és az örmény a megegyezésnek megfelelően kinyitotta neki a kaput. Követőivel nyomban felrohant, gyorsabban, mint el lehetne mondani, és az emberek kívül és belül látták, ahogy a bástya falain állva parancsot ad a trombitásoknak, hogy jelezzék az ütközet kezdetét.

Ezután egy valóban furcsa látványnak lehettek szemtanúi. A törökök megrémülve, várakozás nélkül menekültek az ellentétes kapun át, és csak néhány bátor ember maradt közülük hátra, akik a fellegrát védtek. A frankok Boemundot követve felmáshztak létráikon, és nyomban birtokba vették Antiókhia városát. Tankréd egy kis csoporttal üldözöbe vette a menekülőket, akik közül sokat megöltek és megsebesítettek. Mikor Kerboga megérkezett sok ezernyi seregével Antiókhia felmentésére, addigra már a frankok elfoglalták. Felépítette a palánkokat, árkot ásott, beletette a csomagjaikat, és elhatározta, hogy blokádn alá veszi a várost. Mielőtt azonban ennek nekiláthatott volna,

a frankok kirohantak és megtámadták. Ádáz küzdelem kezdődött köztük, amelyben a törökök szereztek meg a győzelmet. Így a latinok be voltak zárva a városba, keményen szorongatva mindkét oldalról, azaz a Cula helyőrsége által, (mivel a barbárok még mindig uralták ezt) és a másik oldalon a kint táborozó törökök által. A ravasz Boemund, aki újra abban reménykedett, hogy magának megnyeri Antiókhia, újra beszélt a grófokkal, mintha tanácsot adna nekik, ezt mondta: „Nem kellene mindannyiunknak egyszerre harcolni mind a belső és a külső ellenség ellen, hanem arányban a különböző oldalakon álló ellenséggel két részre kellene válni, és úgy folytatni a háborút. Ha mindannyian beleegyeztek, legyen az én feladatomban a harc a fellegrát védőivel; a tiétek pedig, hogy keményen harcoljatok a kinti ellenség ellen.” Mindannyian beleegyeztek Boemund javaslatába. Nyomban hozzálátott, hogy elvágja a fellegrát a város többi részétől egy haránt húzódó fal felépítésével, ami egy hosszú háború esetén erős védelmet nyújthat. [280] Ezután kinevezte magát ennek a falnak az éber őrévé és minden alkalommal bátran harcolt a helyőrség ellen. A többi gróf a saját részüknek szentelték figyelmüket, folyamatosan őrizve a várost, és megfigyelés alatt tartva a vár oromzatát és a mellvédet, elsősorban azért, hogy megakadályozzák, hogy a barbárok éjszaka létrákon felmenjenek és elfoglalják a várost, és másodsorban azért, hogy megakadályozzák, hogy bentről valaki felmenjen a falra, és onnan árulásról beszéljen a barbárokkal, és esetleg átadja a várost.

V. Így álltak a dolgok Antiókhianál. A császár, aki nagyon szeretett volna menni és segíteni a frankoknak, a vágyódása ellenére nem tehetett, a tengerparti városok és körzeteik elpusztítása és teljes lerombolása miatt. Mivel Csaka úgy tartotta Szmümrát, mintha az övé lenne, és egy Tangripermész nevű ember birtokolta Epheszosz városát, ahol régen egy templom épült az apostol és teológus

János tiszteletére. Hasonlóan más emírek más városokat tartottak hatalmuk alatt, és a keresztény lakosságot rabszolgaként kezelték és pusztulást terjesztettek mindenfelé. Sőt, mi több, övék volt Kiosz, Rodosz és még néhány másik sziget is, ahol kalózhajókat építettek. Ezért a császár bölcsőbbnek vélte először a tengerparti ügyekkel és Csakával foglalkozni, erős helyőrségeket hagyni a szárazföldön, és elég nagy flottát ahhoz, hogy megfékezzék vagy visszaverjék a törökök támadásait, és ezután a sereg többi részével elindulni az úton Antiókhia és útközben legjobb tudásuk szerint harcolni a barbárokkal. Ezért küldetett a sógoráért, Dukasz Jánosért, és rábízott egy különféle országokból toborzott sereget, és elég nagy flottát a tengerparti városok elfoglalásához. Rábízta Csaka lányát is, akit Nikaiában fogtak el a többiekkel, és megparancsolta neki, hogy mindenütt hirdesse Nikaia elestét. Ha nem hiszik el, akkor mutassa meg Csaka lányát a tengerparti városok emíreinek és barbárjainak, hogy így akik ez előbb említett városok lakói lássák őt, és biztosak legyenek Nikaia elestében, és így reményvesztetten egyetlen kardcsapás nélkül átadják a városaikat. Johnt elküldte, miután ellátta minden szükséges felszereléssel.

Most elmondom, hány diadalt arattak Csaka felett, és hogyan üzték ki őt Szmürnából. A herceg, az anyai nagybácsikám, elbúcsúzott a császártól majd elhagyta a fővárost és átkelt Abüdoszba. Ott [281] hívatott egy Kaszpax<sup>4</sup> nevű embert, és rábízta a flotta és az egész tengeri hadjárat vezetését. Megígérte neki, hogy ha jól harcol, akkor Szmürna elfoglalása után kinevezi őt Szmürna és a környező városok és területek kormányzójává. Tehát elküldte őt a tengeren, a flotta uraként, ő pedig a szárazföldön maradt a csapatokkal. Hamarosan Szmürna lakosai látták mind Kaszpaxot közeledni a flottával, mind Dukaszt a szárazföld felől, ezután Dukaszt tábort verni nem messze a falaktól, és

Kaspaxot lehorgonyozni a kikötőben. Mivel már hallottak Nikaia elestéről, a legkevésbé sem kívántak ellenállni Dukasznak, inkább a békéről kívántak tárgyalni. Azzal a feltétellel, hogy átadják vérontás, és egyetlen kardcsapás nélkül a várost, Dukasz hajlandó volt megfogadni, hogy szabadon és sértetlenül hazamehessenek. Dukasz beleegyezett Csaka ajánlatába, és megígérte, hogy mindent megállapodás szerint végre fog hajtani. A következő eset történt véletlenül. Ahogy Kaszpax eljött Dukasz Jánostól, egy Szmürnai odament hozzá, egy szaracént azzal vádolva, hogy ötszáz arany bizánci aranyat lopott tőle. Kaszpax megparancsolta, hogy vezessék őket elő bíróságra, de a szíriai, akit odavonszoltak azt hitte, hogy kivégzésre viszik, és a biztonsága miatt kétségbeesve előhúzta a kését, és azt Kaszpax beleibe mártotta, majd megfordult, és a combján megsebesítette Kaszpax testvérét. Ezután szörnyű zűrzavar keletkezett, a szaracén elszökött, és a flotta emberei a legénységgel együtt a városban össze-vissza rohanguálva kíméletlenül megölték mindenkit. Szörnyű látvány volt, tízezer halott néhány pillanat alatt. Dukasz Jánost nagyon elszomorította Kaszpax halála, és egy időre saját kezébe vette az erőd irányítását. Ebben a minőségében körbejárt, megvizsgálta a falakat és kikergette a lakosok véleményét az általuk ismert emberekről, és mivel bátor emberre volt szükség, kinevezte Hüaleászt, akiről a legjobbakat gondolta, Szmürna kormányzójává. Ez az ember igazi híve volt a harc istenének. Dukasz az egész flottát otthagyta Szmürna védelmére, és csapataival Epheszosz városa felé vonult, amit Tangripermész és Maracész emírek tartottak uralmuk alatt. Mikor ezek a barbárok látták őt közeledni feléjük, felfegyverkeztek, és úgy rendezték [282] a csapataikat, hogy a város előtti síkságon legyen az ütközet. A herceg késedelem nélkül a seregét gyakorlottan elrendezve rájuk támadt. A csata akkor elkezdődött és a nap nagyobb

résében tartott. Mindkét fél jól harcolt és a harc kimenetele bizonytalan volt, míg végül a törökök megfutamodtak, és teljesen legyőztek. Ekkor sokukat megölték, és még többet foglyul ejtek. Nem csak a közkatónákat, hanem magukat a emíreket is, és a foglyok száma elérte a kétezret. Mikor erről a császár tudomást szerzett megparancsolta, hogy szórják szét őket a környező szigeteken. Az elmenekült törökök átkeltek a Meander folyón és Polübotoszba mentek lenézve és jelentéktelennek tartva Dukaszt. Ez azonban nem így volt. Petzeaszt Epheszosz kormányzójaként otthagya az egész sereggel utánuk indult a császár parancsára, de nem rendezetlen összeviasságban, hanem rendezetten, ahogy tapasztalt hadvezér vonul az ellenség ellen. A törökök, ahogy említettem, a Meanderen át Plübotoszba és más folyóparti városokba mentek. A herceg azonban nem követte az útvonalukat, hanem a rövidebb úton utazva, fölényesen elfoglalta Szardeiszt és Philadelphiát, és Kekaumenosz Mihály védelmére bízta őket. Mikor elérte Latakiát, a lakosok azonnal kijöttek elé, így szívélyesen bánt velük, mivel önszántukból csatlakoztak hozzá, és engedte nekik, hogy biztonságban otthon maradjanak, még kormányzót sem nevezett ki föléjük. Polübotoszba érve véletlen összefutott törökök egy nagy tömegével, és míg azok a csomagjaikat pakolták, egy rövid ütközetben teljesen legyőzte őket. Sokat megölték, és a megszerzett zsákmány arányban állt nagy számukkal.

VI. Mielőtt Dukasz visszatért, a törökökkel való harcból, a császár felkészült, hogy segíteni menjen a frankoknak Antiókhíába. Elérte Philoméliont teljes seregével, miután sok barbárt megölt ütközetben, és sok várost elpusztított, amelyet eddig azok tartottak. Itt megtalálták az Antiókhíából küldött emberek, Grant-Mesnil-i Vilmos<sup>5</sup>, István, francia gróf<sup>6</sup>, és Aliphasz fia, Péter<sup>7</sup>. Ezeket kötélen eresztették le Antiókhia falairól, átkeltek a Tarszoszon, és jelentették a császárnak, hogy

milyen szörnyű helyzetbe kerültek a frankok, és eskü alatt [283] beszámoltak neki a végső pusztulásról. Erre a császár még jobban szeretett volna a segítségükre sietni, bár mindenki megpróbálta lebeszélni erről a vállalkozásról. Ezután egy hír kezdett terjedni mindenhol, miszerint egy hihetetlenül nagy barbár sereg kelt útra, hogy legyőzze őt. (Mivel Khorászán szultánja, meghallva, hogy a császár a frankok segítségére akar menni, megszámlálhatatlanul sok embert gyűjtött össze Khorászánból és más tartományokból, teljesen felszerelte őket, és fia, Iszmáil parancsnoksága alatt elküldte őket azzal az utasítással, hogy győzzék le a császárt, még mielőtt az eléri Antiókhíát). Így aztán a császár hadjáratát megakadályozták a frankok által hozott hírek és az Iszmáil közeledéséről szóló hírek. Azt a hadjáratot, amire a frankok érdekében azzal a vágygal készült, hogy eltörölje a törököket, akik oly keményen harcoltak ellenük, és legfőképpen a vezetőjüket Kerbogát. Mivel kiszámolta, hogy valószínűleg mi fog történni a jövőben, vagyis, hogy lehetetlenség megmenteni a várost, amit a csak most foglaltak el a frankok és még zűrzavaros állapotban van, és azonnal megostromolják kívülről a hagariták. Hogy a frankok lemondva minden segítségről, a saját életüket meneküléssel mentve üres falakat fognak az ellenségnek hagyni. Mivel a frankok népe általában önfejlő és független, sosem alkalmaz harci fegyelmet vagy tudományt, hanem mikor háborúra és harcra kerül a sor, harag ébred a szívükben, és nem lehet őket visszafogni. Ez nem csak a katonákra vonatkozik, hanem a vezetőikre is, mivel berontanak az ellenséges vonalak közé ellenállhatatlan erővel, főleg ha az ellenfél egy kicsit enged. Azonban a jó stratégiájú ellenfél gyakran csapdát állít nekik, és ha módszeresen üldözi őket, akkor ez a bátorság elpárolog. Röviden tehát a frankok első támadásának nem lehet ellenállni, de utána rendkívül könnyű legyőzni őket mind a fegyvereik súlya, mind a szenvedélyes és okatlan viselkedésük miatt.

Ezen okok miatt, mivel seregei elégtelenek voltak az ellenség számával szemben, és nem tudta sem megváltoztatni a frankok döntését, sem jó tanáccsal saját érdekükben meggyőzni őket, jobbnak látta nem vonulni tovább. Még kevésbé akart Antiókhia védelmére sietni, ha ezzel Konstantinápoly pusztulását okozhatja. Attól is tartott, hogy ha a számtalan török törzsek legyőzik őt, akkor Philomélion [284] környékének lakói áldozatul eshetnek a barbárok kardjának, ezért elrendelte, hogy a hagariták közeledését mindenütt kihirdessék. Azonnal kihirdették ezt, azzal a paranccsal, hogy minden férfi és nő hagyja el az otthonát a törökök megérkezése előtt, így mentve életüket és annyi vagyon, amennyit el tudnak vinni. Mindegyik úgy döntött, hogy elkíséri a császárt, nem csak férfiak, de a nők is.... Ezeket az intézkedéseket hozta a császár a foglyokat illetően. Ezután leválasztotta a sereg egy részét, majd további részekre bontotta azt és elküldte őket a haragének ellen azzal a paranccsal, hogy ha találkoznak közeledő törökökkel, akkor szálljanak szembe velük, és harcoljanak kitartóan, ily módon hátráltatva támadásukat a császár ellen. A császár, a barbár foglyok tömegével és azokkal a keresztényekkel, akik csatlakoztak hozzá, visszatért a fővárosba. Mikor a fő emír, Iszmáíl hallott a császár tetteiről, miszerint, hogy az elhagyta Konstantinápolyt, nagy mézárlásokat hajtott végre útközben, sok kis várost, amin áthaladt, romokban hagyott, nagy számú zsákmányt és foglyot ejtett, és most visszatér a fővárosba, nem hagyva számára semmit, le kellett, hogy mondjon arról, hogy elkapja áldozatát. Ezért más irányba fordult, és elhatározta, hogy megostromolja Palpertet, amit nem sokkal azelőtt foglalt el a híres Gabrasz Teodórosz, és elérve a város mellett húzóódó folyót, letáborozott seregével. Mikor Gabrasz értesítették erről, úgy gondolta, hogy megtámadja őket éjszaka. Azonban Gabrasz vállalkozásának kimenetelét, az ő származását és jellemét történetem

egy alkalmasabb helyére tartom fenn, jelenleg maradjunk a témánál.

Most a latinok az éhség és a blokád által szörnyen szorongatva elmentek Péterhez<sup>8</sup>, a püspökhöz, akit Helénopoliszban hódítottak meg, ahogyan azt már elmagyaráztam, és tanácsot kértek tőle. Azt mondta nekik: „Megígértétek, hogy tisztán tartjátok magatokat, míg eléritek Jeruzsálemet, és ezt az ígéretet, úgy gondolom, megszegtétek, ezért nem segített benneteket Isten úgy, mint azelőtt. Ezért most forduljatok az Urhoz, siránkozatok bűneitek miatt fejetekre hamut hintve, mutassátok bűnbánatokat a sok könnyel és imával telt virrasztással. Én magam is azzal fogom tölteni az időmet, hogy Istent kiengeszteljem irántatok.” Engedelmeskedtek a püspök utasításainak. Néhány nap múlva a püspök isteni hangtól sarkallva összehívta a legfontosabb grófokat és azt tanácsolta nekik, hogy ássanak az oltár jobb oldalánál, és ott [285] megtalálják a Szent Szöveget<sup>9</sup>. Úgy tettek, ahogy utasította, de nem találták meg. Kedvüket veszítve tértek vissza és jelentették, hogy sikertelenek voltak küldetésükben. Ezután még komolyabban imádkozott, és meghagyta nekik, hogy figyelmesebben keressenek. Megint a rendelés szerint cselekedtek, és mikor megtalálták, amit kerestek örömtől, és áhítattól áthatottan nyomban Péterhez vitték. A szent és ősi Szöveget Iszangeleszre bízták, hogy viselje a csatában, mert ő volt a legjámborabb közülük. Másnap egy titkos ajtón kitörtek a törökökre. Ez alkalommal egy Flandersz<sup>10</sup> nevű ember könyörgött nekik, hogy egy kérését teljesítsék, azt, hogy engedjék őt három barátjával elsőként kilovagolni a törökök ellen. Ezt a kérését teljesítették, és mikor a seregek mindkét oldalon századonként felsorakoztak az összeütközésre készülve, ő leszállt a lováról, leborult a földre és háromszor imádkozva Istenhez, kérte segítségét. Majd mindannyian azt kiáltották, hogy: „Isten velünk van!” és teljes vágásban megindultak egyenesen Ker-

boga felé, aki egy dombocsán állt. Gyorsan lecsaptak útközben lándzsájukkal a törökökre, és a földre terítették őket. A törökök úgy megijedtek ettől, hogy még mielőtt a csata elkezdődött volna, menekülni kezdtek, mivel Isten nyilvánvalóan a keresztényeket segítette. A menekülő törökök többségét figyelmetlenségük miatt elnyelték a folyó örvényei és megfulladtak, így akik utánuk futottak, a megfulladtak testét használták híd gyanánt. Miután a menekülőket tekintélyes távolságig üldözték visszatértek a volt török vonalakhoz, ahol megtalálták a barbárok csomagjait és az összes zsákmányt, amit azok vittek. Ezt azonnal el akarták tüntetni, de annyi volt, hogy alig bírták harminc nap alatt beszállítani Antiókhia. Helyben maradtak egy ideig, hogy kipihenjék a harc fáradalmait, és Antiókhiaira gondolva, keresték valakit, aki az őrzését vállalná. Ez az ember Boemund volt, aki már a város elfoglalása előtt ezt a tisztséget kérte. Felruházták tehát teljhatalommal Antiókhia felett, és ők maguk elindultak Jeruzsálem felé. Útjuk során több tengerparti erődtámaszt elfoglaltak, de mivel annyira szerettek volna már Jeruzsálembe érni, elhaladtak azok mellett, amik nagyon erősek voltak és hosszú ostromot igényelt volna az elfoglalásuk. Körbevették Jeruzsálem falait, és gyakran támadást intéztek ellenük. Ostromolták a [286] várost és egy holdhónap alatt el is foglalták, és megöltek sok szaracén és zsidó lakost. Miután mindannyiukat leigázták, és senki sem állt nekik ellen, egyhangú hozzájárulással felruházták Gottfriedet a legfőbb hatalommal, és „királynak”<sup>11</sup> nevezték.

**VII.** A frankok hadjáratának hírért elvitték Babilon hercegének, Danismendidának,<sup>12</sup> aki mikor meghallotta, hogy azok elfoglalták Jeruzsálemet és Antiókhia-t és több más várost a környéken, nagy sereget gyűjtött, ami örményekből, arabokból, szaracénokból és hagaritákból<sup>13</sup> állt, és elküldte őket a frankok ellen. Gottfried bejelentette ezt a frankoknak, akik megfelelően felkészültek, hogy találko-

zanak velük, és levonultak Jaffába és ott várták jövetelüket. Onnan továbbmentek Ramlába ahol a nagy György mártír szenvedett, találkoztak Danismendida közeledő seregével, és rögtön csatába kezdtek velük. A frankok gyorsan legyőzték őket. Azonban másnap az ellenség elővédje utolérte őket hátulról, a latinokat megverték és azok életükért menekülve Ramlába mentek. Balduin<sup>14</sup> gróf maradt távol egyedül a csatából, mert elmenekült, de nem gyávaságból, hanem, hogy lépéseket tegyen a saját biztonsága érdekében és, hogy sereget gyűjtsön a babilóniaiak ellen. A latinkok közül sokan elesetek ott, de még többet vittek Babilonba fogolyként. Ezután az egész babilóniai sereg megfordult és sietett elfoglalni Jaffát, mert ez a barbároknál a szokás.

Eközben Balduin, akit fentebb említettem, körbelátogatta a kis városokat, amiket a frankok elfoglaltak, és azokból jelentékeny számú gyalogos- és lovas katonát gyűjtött, megfelelő sereget szervezett és a babilóniaiak ellen vonult és teljesen legyőzte őket. Mikor a császár hallott a latinok Ramla melletti kudarcáról, nagyon elszomorodott, hogy fogolyként elvitték azokat a grófokat, akiket fizikai erejük teljében ismert, és akik régi hősök leszármazottjai, ezért nem tudta elvisselni a gondolatot, hogy őket idegen országba vigyék fogságba. Küldetett egy Bardálesz nevű emberért, nagy pénzüsszeget adott neki a váltságdíjakra és elküldte Babilonba a grófokról Danismendidának írt levelekkel együtt. Miután elolvasta a császár levelét, Amerinmes önként elengedte váltságdíj kérése nélkül a grófokat Gottfried kivételével. Mivel Gottfriedet már korábban elengedte az öccse, Balduin [287] által fizetett váltságdíj ellenében. Mikor a grófok visszatértek a fővárosba a császár előkelően fogadta őket, sok pénzt adott nekik, és miután kipihenték magukat, hálától áthatva hazaküldte őket. Azonban Gottfried, miután újra Jeruzsálem királyává választották, elküldte öccsét Balduint Edesszába. Erre a császár megparancsolta

Iszangelesznek, hogy adja át Latakiát Andronikosz Kintilukosznak, Marakleát és Balaneusz erődjét Eumathiosz<sup>15</sup> katonáinak, aki akkor Ciprus kormányzója volt; és vonuljon tovább és tegyen meg mindent, hogy harccal elfoglalja a többi erődöt is. Ezt ő a császár levelének engedelmeskedve megtette. Miután átadta az erődöket a fent említett embereknek Antaraduszba ment, és azt harc nélkül elfoglalta. Amint ez eljutott a damaszkuszi Atapakasz fülébe, nagy sereget gyűjtött, és felvonult ellene. Mivel Iszangelesznek nem volt elegendő ereje, hogy ilyen sereggel szembeszálljon kidolgozott egy tervet, ami inkább volt ravasz, mint bátor. Azt mondta merészen a lakóknak, hogy: „Mivel ez az erőd nagyon nagy, el fogok bújni benne valahol, és mikor Atapakasz megjön nem szabad elmondanotok az igazat, hanem biztosítanotok kell őt arról, hogy elmenekültem, mert megijedtem.”

Ezért, mikor Atapakasz megérkezett és Iszangeleszről kérdezett, elhitte a történetet, hogy az elfutott, és mivel emberei fáradtak voltak, táborot vertek a falak közelében. A lakók kedvesen fogadták őket, ezért a törökök biztonságban érezték magukat, és mivel nem tartottak ellenséges támadástól elengedték a lovaikat a mezőn. Egyik nap délben, mikor a nap sugarai függőlegesen sütöttek, Iszangelesz és emberei (körülbelül négyszázan voltak) teljesen felfegyverkezve hirtelen kitérték a kapukat és egyenesen a táboruk közepébe rontottak. Azok a törökök, akik bátran szoktak harcolni, nem féltették az életüket és harcba szálltak vele, a többi meneküléssel igyekezett biztonságba kerülni. A síkság szélességének, és annak köszönhetően, hogy nem szakította meg azt mocsár vagy szakadék, a latinok le tudták győzni mindegyiküket. Így nagy részük a kardnak esett áldozatul, csak keveset ejtettek foglyul. Miután ezzel a taktikával legyőzte a törököket, Tripoliszba vonult. Megérkezésekor azonnal elfoglalta a Tripoliszban szemben álló domb csúcsát, (ami

a Libanoni-hegység egy nyúlványa) hogy a megerősített táborát ott rendezze be és, hogy eltérítse a patakot, ami ennek a dombnak a lejtőjéről folyt Tripoliszba. Ezután jelentést írt a császárnak arról, hogy miket vitt véghez és könyörgött neki, hogy egy jól megerősített erődítményt [288] építtessen oda, mielőtt újabb sereg érkezik Khorászánból és legyőzi őt. A császár Ciprus kormányzóját bízta meg az erőd felépítésével, és megparancsolta neki, hogy gyorsan indítson útra egy flottát az Iszangelesz által megadott helyre a szükséges kellékekkel és kőművesekkel, hogy megépítsék az erődítményt. Ez történt, míg Iszangelesz Tripolisz előtt táborozott és minden erőfeszítést megtett, hogy elfoglalja. Másrészt, mikor Boemund értesült Kintilukosznak bevonulásáról Latakiába, a gyűlölet melyet oly sokáig táplált a császár ellen most kitört belőle, és elküldte unokaöccsét Tankrédet egy jelentékeny sereggel, hogy megostromolja Latakiát. Amint ennek híre eljutott Iszangeleszhez, ő a legcsekélyebb késlekedés nélkül Latakiához sietett és tárgyalásokat kezdett Tankréddel, és mindenféle érveléssel megpróbálta rávenni, hogy elálljon a város ostromától. Azonban mikor egy hosszú eszmecsere után rájött, hogy nem tudja meggyőzni, hogy mintha „egy süket embernek énekelt volna” elvonult és visszament Tripoliszba. Tankréd kicsit sem enyhített az ostromon, ezért mikor Kintilukosznak látta Tankréd elszántságát rájött, hogy nagyon szorult helyzetben vannak, és segítséget kért Ciprusból. A ciprusi hatóságok azonban késlekedtek, őt pedig erőteljesen szorongatta az ostrom és az éhínség nyomása, úgy döntött, hogy átadja a várost.

**VIII.** Ezen események alatt Gottfried meghalt, és szükségessé vált egy újabb királyt választani, hogy átvegye a helyét. A jeruzsálemi latinok azonnal küldtek Iszangeleszért Tripoliszba, hogy őt tegyék Jeruzsálem királyává. Ő azonban folyton halogatta elindulását Jeruzsálembe. Ezért, mikor a latinok

Jeruzsálemben hallották, hogy Iszangelesz elment a fővárosba és ott időzött, elküldettek az épp Edesszában tartózkodó Balduinért, és kinevezték Jeruzsálem királyává. A császár nagy örömmel fogadta Iszangeleszt, és mikor meghallotta, hogy Balduin elfogadta a jeruzsálemi uralmat, maga mellett tartotta őt.

Ekkor érkezett meg a normann sereg, melynek vezetője egy Flandersz<sup>16</sup> nevű testvérpár volt. A császár újra meg újra azt tanácsolta nekik, hogy ugyanazon az úton menjenek, amin eddig vonultak a seregek, Jeruzsálemet a tengerpartnál ériék el és csatlakozzanak a latin sereg többi részével. Rájött azonban, hogy nem hallgatnak rá, mivel nem akartak csatlakozni a frankokhoz, hanem egy másik, keletebbre levő úton akartak menni egyenesen Khorászába, abban a reményben, hogy elfoglalják azt. A [289] császár tudta, hogy ez a terv meggondolatlan, és nem szeretne volna, hogy ilyen sokan elpusztuljanak. (mivel ötvenezer lovas és százezer gyalogos volt) Ezért mikor rájött, hogy nem hallgatnak rá, megpróbálta – ahogy a mondás mondja – a második legjobb megoldást megvalósítani. Küldetett Iszangeleszért és Tzitaszért, és megkérte őket, hogy kísérjék el a normannokat, adjanak nekik a saját érdekükben tanácsokat és próbálják az őrült vállalkozásuktól minél messzebb tartani őket. Miután átkeltek a tengerszoroson Kibotosznál, Örményországba siettek, és Ankarába érve rohammal elfoglalták azt. Másnap átkeltek a Halüszon és elértek egy kis városba. Ezt rómaiak lakták, és ezért a polgárai cseppet sem nem féltek. A papok a szentelt csuhájukba öltöztek, az evangéliumot és kereszteteket hordozva kimentek, hogy találkozzanak keresztény társaikkal. A normannok azonban embertelen és kíméletlen módon lemészárolták nem csak a papokat, de a többi keresztényt is, és egészen meggondolatlanul folytatták az útjukat Amaszia irányába. A törökök azonban, akik gyakorlottak voltak a harcban, elfoglalták és felégették az összes falut és élelemforrást, és

mikor utolérték a normannokat, nyomban megtámadták őket. Egy hétfői napon a törökök följük kerekedtek. A latinok tábornokot vertek ott, ahol voltak, lepakolták csomagjaikat, és másnap a két sereg újra összecsapott. Azután a törökök letáboroztak a latinok körül, és nem engedték őket, kimenni még takarmányért sem, vagy, hogy a teherhordó állatokat és lovakat a vízhez vigyék. A frankok most látták, hogy a pusztulás vár rájuk, és az életük teljes semmibe vevésével másnap (ez szerda volt) jól felfegyverkeztek, és harcba kezdtek az ellenféllel. Mivel a törökök a hatalmukban tartották őket, többé nem dárdákkal és nyilakkal harcoltak, hanem előhúzták kardjaikat, és közelharccá változtatták a csatát. Hamarosan legyőzték a normannokat, akik visszavonultak a táborba és tanácsot kértek. Mivel a kiváló császár, akire nem hallgattak mikor ésszerű tanácsot adott nekik nem volt ott, ezért Iszangeleszhez és Tzitaszhoz fordultak tanácsért, és egyúttal azt is meg akarták tudni, hogy van-e a közelben a császár hatáskörébe tartozó hely, ahova menekülhetnének. Csomagjaikat, sátraikat és az egész gyalogságot otthagyták, ahol voltak, és amilyen gyorsan tudtak ellovagoltak az örmény tengerpart és Pauré felé. Ezután a törökök hirtelen rajtaütöttek a táboron, elvittek mindent és üldözőbe vették, majd teljesen legyőzték és [290] megsemmisítették a gyalogságot, a nőket kivéve, akiket elfogtak és mutatónak visszavittek Khorászába. Ezek voltak a törökök tettei a normannok ellen. Iszangelesz és Tzitasz a néhány megmaradt lovaggal visszatért a fővárosba. A császár fogadta őket, sok pénzt adott nekik, és miután pihentek megkérdezte őket, merre szeretnének menni. Jeruzsálemet választották. Ezután újabb ajándékokkal halmozta el őket, és mindent rájuk bízva elküldte őket a tengeren. Iszangelesz azonban a főváros elhagyása után vissza akart menni a seregéhez, ezért visszament Tripoliszba, aminek legyőzésére régóta vágyott. Ezután egy halálos betegségnek esett



áldozatul és utolsó leheletével az unokaöcsését, Vilmost hívatta és ráhagyta örökségként az összes várost, amit elfoglalt, és kinevezte az összes seregének vezetőjévé és irányítójává. Mikor a halálának híre eljutott a császárhoz, azonnal írt Ciprus kormányzójának és megparancsolta neki, hogy küldje el Nikétász Kalintészt rengeteg pénzzel Vilmoshoz, hogy kiengesztelje és, hogy rávegye, hogy esküt tegyen, hogy így fenntartsa a töretlen hűséget a császárhoz, ahogy azt elhunyt nagybácsija Iszangelesz is tette haláláig.

**IX.** Hamarosan értesült a császár arról, hogy Tankréd elfoglalta Latakiát, ezért levelet küldött Boemundnak, ami így szólt: „Ismered az esküt, amit nem csak te, de az összes gróf tett a római birodalomra. Te voltál az első, aki megszegte azzal, hogy fenntartottad uralmad Antiókiában, és több erődítményt elfoglaltál, még magát Latakiát is. Ezért vonulj vissza Antiókhából és az összes többi városból, és tedd, ami jogos és igazságos, ne okozz bajt és háborút magadnak.” Boemund a császár levelét olvasva nem válaszolhatott hazugságot, ahogy általában tette, mert a tények nyíltan kimondták az igazságot. Ezért látszólag helyeselte a leírtakat, de minden rosszért, amit tett a felelősséget a császárra hárított, és ezt írta vissza: „Nem én, hanem te vagy az oka az egésznek. Mert megígérted, hogy nagy sereggel utánunk jössz, de sosem gondoltál rá, hogy tetteiddel bizonyítsd ígéreted. Mikor elértük Antiókhát három hónapig harcoltunk nagy nehézségben az ellenség és az éhínség ellen, ami sokkal súlyosabb volt, mint amit valaha tapasztaltam, és aminek eredményeképpen többségünk a törvények által tiltott ételeket ette. Sokáig kibírtuk, és míg [291] ilyen veszélyben voltunk még Tatikiosz – aki pedig felséged hűséges szolgája, akit azért nevezett ki, hogy segítsen minket – is elment, és itt hagyott minket. Mégis elfoglaltuk a várost, gyorsan és véglegesen legyőztük a csapatokat, amelyek Khorászánból érkeztek Antiókhia felmentésére. Miért lenne igazsá-

gos önként megfosztani magunkat attól, amit a saját erőfeszítésünkkel és verejtékünkkel szereztünk meg?” Mikor a követek visszatértek tőle, a császár a levelét olvasva felismerte, hogy ő még mindig ugyanaz a Boemund, és nem lett bölcsebb, ezért úgy döntött, hogy meg kell védenie a római birodalom határait, amilyen hosszán csak lehet, és meg kell állítania a másik heves támadását. Ezért elküldte Butumitészt Kilikiába nagyszámú sereggel, és a katonák színe-javával. Mind harcias férfi, Árész követői, köztük Bardasz és a főpohárnok Mihály, mindkettő fiatalágának virágában és pelyhedző szakállal. Ezt a kettőt gyermekkorukban vette magához a császár, és alaposan kiképezte őket hadtudományból. Most, mivel ő volt a leghűségesebb, Butumitész mellé adta őket és még ezer nemesi születésű embert, vegyesen frankokat és rómaiakat. Elkísérték őt, és mindenben engedelmeskedtek neki, és óránként titkos levelekben tudatták vele az eseményeket. Az volt a terve, hogy leigázza Kilikia egész tartományát, hogy így könnyebben kivitelezhesse az Antiókhával szembeni tervét. Butumitész elindult egész seregével és elérte Attalia városát. Ott észrevette, hogy Bardasz és Mihály a főpohárnok nem tesz eleget kívánságainak ezért, hogy megakadályozza, hogy esetleg az egész sereg fellázadjon, így hiábavaló legyen az egész munkája, és vissza kelljen térnie Kilikia anélkül, hogy bármit is véghezvitt volna, azon nyomban részletesen leírt mindent a két emberről a császárnak és kérte, hogy szabaddítsa meg őt tőlük. A császár tisztában volt a bajjal, ami ilyen kezdet után következni szokott, ezért a két embert és a többieket, akikre gyanakodott, levélben arra utasította, hogy teljes sebességgel vonuljanak Ciprusra és csatlakozzanak Konstantin Eurphorbenuszhoz, aki akkor a Ciprus kormányzója címet bírta, és engedelmeskedjenek neki mindenben. E levél kézhez kapása után azok boldogan távoztak Ciprusra. Azonban rövid idő után, amit Ciprus kormányzójánál töltöttek, el-

kezdték szokásos szemtelenségüket, amiért a kormányzó ferde szemmel nézett rájuk. Mivel azonban az ifjak tisztában voltak a császár irántuk érzett szeretetével, írtak a császárnak, leszidták Euphorbenuszt és kérték visz-szahívásukat Konstantinápolyba. Miután levelüket gondosan átolvasta a császár, [292] aki több gazdagot (akikre gyanakodott) elküldött ezzel a kettővel Ciprusra attól tartott, hogy azok bosszúból fellázadnak a két ifjú pártján, ezért azon nyomban megparancsolta Kantakuzenosznak, hogy menjen és hozza vissza őket. Amint Kantakuzenosz megérkezett Küreniába küldetett értük és visszavitte őket. Ez történt azzal a kettővel, vagyis Bardasszal és a főpohárnok Mihállyal.

Butumítész eközben Monasztrasszal és a válogatott tisztekkel, akik vele maradtak elérte Kilikiát és rájött, hogy az örmények már fegyverszünetet kötöttek Tankréddel. Ezért elhaladt mellettük és elfoglalta Marast és az összes környező falut és erődöt. Azután otthagyta a félbarbár Monasztraszt, (akit már megemlítettem ebben a történetben) mint kormányzót elegendő sereggel, hogy megvédje az országot és ő maga visszatért a fővárosba.

X. Amikor a frankok kivonultak Jeruzsálemből, hogy elfoglalják Szíria városait, nagy jutalmat ígértek Pisa püspökének<sup>17</sup>, ha segít nekik tervezett céljuk elérésében. Ő beleegyezett a kérésbe, meggyőzött két másik a part mentén lakó urat is, hogy tegyenek hasonlóképp, és késlekedés nélkül felszerelt összesen kilencszáz, két-, és három evezősoros hajót, dromonokat<sup>18</sup>, és más gyors hajókat, majd előrehajózott találkozni a frankokkal. Néhány hajót elkülönített és elküldte őket fosztogatni Korfut, Leukaszt, Kephallénát és Zakünthoszt. Ezt hallva a császár megparancsolta, hogy minden római uralom alatt álló ország szolgáltasson hajókat. Számosat építtetett magában a fővárosban és időnként körbejárt egyárbocosán és utasította a hajóácsokat, hogy hogyan készítsék a hajókat.

Mivel tudta, hogy a pisaiak képzettek voltak a tengeri hadviselésben és félt velük csatázni, ezért minden hajó orrára tetetett egy bronz vagy vas oroszlán, vagy más szárazföldi állat fejet, aminek a szája tátva volt, és ezeket bearanyoztatta. Már a pusztá látványuk is rettenetes volt. A csöveket, amelyek a tüzet az ellenség felé irányították, átvezettette a vadállatok száján, így úgy nézett ki, mintha az oroszlánok és hasonló állatok hánynák a tüzet. Ily módon készítették elő ezeket a hajókat. Ezután Tatikioszért küldetett, aki frissen ért vissza Antiókiából, és rábízta ezeket a hajókat, kinevezve őt ezek legfőbb vezetőjének. Az egész flottát azonban Landulf parancsnoksága alá helyezte, és a Nagyherceg méltóságba emelte őt, mivel ő volt a legtapasztaltabb a tengeri ütközetekben. Április folyamán hagyták el a fővárost és Szamoszra [293] hajóztak a római flottával. Ott partra szálltak és a szárazföldre húzták a hajókat, és hogy erősebbé és tartósabbá tegyék, bekátrányozták őket. Mikor azonban meghallották, hogy a pisai flotta elhagyta őket, felhúzták horgonyaikat és utánuk indultak Kos felé, és este érték el a szigetet, amit a pisaiak reggel. Mivel nem találkoztak a pisaiakkal, elhajóztak a keleti kontinensen fekvő Knidoszra. Oda érkezvén, bár lekéstek áldozatukról, ott találtak néhány pisait akit hátramaradtak, és mikor kérdezősködtek, hogy merre távozott a pisai flotta azt a választ kapták, hogy Rodoszra. Azon nyomban eloldozták a köteleket és utolérték őket Pátra és Rodosz közt. Mikor a pisaiak megpillantották őket, gyorsan harci alakzatba rendezték flottájukat és megejesítették elméjüket és kardjaikat a csatára. Ahogy a római sereg közelebb húzódott, egy bizonyos peloponnészoszi gróf, név szerint Perikütész és egy kitűnő navigátor, egy evezősoros hajóját gyorsan a pisaiak ellen vitte, ahogy meglátta őket. Tűzként hatolt át köztük, majd gyorsan visszatért a római flottához. A római flotta azonban nem kockáztatott meg egy hagyományos

tengeri csatát a pisaiakkal, hanem egy sor gyors, szabálytalan támadást hajtott végre ellenük. Elsőként maga Landulf húzódott közel a pisai hajókhoz, tüzet vetett feléjük, azonban rosszul célzott, így a tűz pazarlásán kívül semmit sem ért el. Azután egy Elemon gróf nevű ember merészen megtámadta a legnagyobb hajó tatját, de belegabalyodott a kormánylapátokba, és mivel nem tudta magát kiszabadítani könnyen elfoglalhatták volna, ha nagy lélekjelenléttel nem zúdít nagy sikerrel tüzet az ellenfélre. Ezután gyorsan megfordította hajóját, és felgyújtott még három a legnagyobb barbár hajók közül. Ebben a pillanatban egy szélroham csapott a tengerre, felkorbácsolta azt és egymásnak csapta a hajókat, az elsüllyedéssel fenyegetve azokat (Mivel a hullámok zúgtak, a vitorlarudak recsegték és a vitorlák elhasadtak). A barbárok most teljesen megijedtek, egyrészt a tűz miatt, amit rájuk irányítottak, (mert nem voltak hozzászokva ilyen gépezetekhez, sem a tűzhez, ami általában felfelé lángol, de ez esetben arra ment amerre a tüzet küldő akarta, sokszor lefelé vagy oldalra) másrészt megzavarta őket a vihar, ezért elmenekültek. Ezt tették tehát a barbárok. A római flotta a maga részéről egy kis szigethez ment, [294] amit a helyiek Szeutlusznak hívtak, és hajnalban elhajóztak és Rodosz kikötőjébe mentek. Ott partra szálltak és elővezették az összes foglyot, akit ejtettek, köztük Boemund unokaöccsét is, rájuk ijesztettek azzal, hogy vagy eladják őket rabszolgának vagy megölik őket. Mivel észrevették, hogy a rabokra nem hatottak ezek a fenyegetések és nem aggódtak a rabszolgaság miatt sem, ott helyben lemészárolták őket. A pisai flotta maradéka az útba eső szigetek, elsősorban Ciprus kifosztásának szentelte figyelmét. Philokalész Eumathiosz mivel ott volt, elindult feléjük. Erre a tengerészek úgy megzavarodtak a félelemtől, hogy nem is gondoltak azokra, akik elmentek a hajóról fosztogatni, hanem nagy részüket otthagya a szigeten, sietve

kioldozták a köteleket és elhajóztak Latakiába Boemundhoz. Mikor a tengerészek, akiket otthagytak a szigeten, hogy fosztogassanak visszaérttek és nem látták hajóikat kétségbeesésükben a tengerbe vetették magukat, és megfulladtak.

A római flotta parancsnokai, magát Landulfot is beleértve összegyűltek Cipruson, és egy békeajánlatról elküldéséről döntöttek. Mivel mindenki beleegyezett, Butumitészt küldték Boemundhoz. Az utóbbi fogadta őt, és tizenöt napig ott tartotta. Ekkor éhínség tört ki Latakiában és mivel Boemund még mindig Boemund volt és nem változott egyáltalán, nem tanulta meg beszélni a béke szavait, küldetett Butumitészért, és ezt mondta neki: „Nem béke vagy barátság miatt jöttél ide, hanem, hogy felgyújtsd a hajóimat. Menj most el, és légy hálás, amiért sértetlenül távozhatsz innen.” Butumitész elhajózott tehát és Ciprus kikötőjében találkozott azokkal, akik elküldték. A beszámolójából teljesen megértették Boemund gonosz természetét, és a béke lehetetlenségét közte és a császár közt, ezért elhagyták Ciprust minden hajójukkal és vízi úton visszatértek a fővárosba. Azonban Szükével szemben egy nagy vihar keletkezett és minden hajó kivéve, amelyiket Tatikiosz irányította félig vagy teljesen összetört a parton. Ezek voltak a pisai flottához kapcsolódó események. Boemund a veseszületett ravaszsággal félt, hogy a császár a római flottát a kikötőjében tartja, és így egyszerre védi Ciprust, és akadályozza meg, hogy szövetségesei Lombardiából eljussanak hozzá a keleti parton. Ezen megfontolások miatt elhatározta, hogy ő maga építi újjá a várost és elfoglalja a kikötőt. [295] Kurikum<sup>19</sup> régen egy jól megerősített város volt, de később hagyták romba dőlni.

A császár már gondolt erre, és megelőzte Boemund tervét azzal, hogy az eunuch Eustathioszt (akit a Kanikleosz rangjáról<sup>20</sup> előléptetett a flotta főparancsnokává) elküldte azzal a parancssal, hogy foglalja el

Kurikumot a lehető leggyorsabban. Továbbá gyorsan újjá kellett építse azt Szeleukeia erődjével együtt, ami attól hat stadion távolságra volt, megfelelő helyőrséget hagyva mindkettőben, és kinevezni Sztratégiosz Sztrabosz herceget (egy kis testű, de hosszú és széles körű harci tapasztalatokkal rendelkező férfi volt) a vezetésükre. Ezen kívül nagy flottát kellett a kikötőben lehorgonyozva tartania, és megparancsolni nekik, hogy figyeljenek a Lombardiából Boemund segítségére érkezőkre és segítsenek védeni Ciprust is. Ezért flotta főparancsnoka elindult, és megelőzve Boemund törekvését felújította a várost és visszaállította korábbi állapotába. Újjáépíttette Szeleukeiát és biztosabbá tette azzal, hogy árkot ásatott köré. Mindkét városban nagy számú helyőrséget hagyott Sztratégiosz herceg irányítása alatt. Végül lement a kikötőbe és jelentékeny flottát hagyott ott a császár utasításainak megfelelően, azután visszautazott a fővárosba, ahol pazar ajándékokat és dicsértet kapott a császártól.

**XI.** Ezek a dolgok történtek tehát Kurikumnál. Egy év elteltével, mikor Alexiosz<sup>21</sup> arról értesítették, hogy a genovai flotta szövetségre készül lépni a frankokkal, előre látta, hogy ez majd valószínűleg nagy veszteséget okoz a római birodalomnak. Ezért elindította jelentékeny erővel Kantakuzenoszt szárazföldön, és egy sietősen előkészített flottával Landulfot a tengeren, és megparancsolta neki, hogy amilyen gyorsan csak lehet, menjen a part legdélebbi részére, hogy megütközzön a genovaiakkal, akiknek ott el kellett haladniuk. Miután ők ketten a jelzett utakon elindultak egy súlyos és elviselhetetlen vihar elkapta őket, ami miatt sok hajó szétzúzódot. Kihúzták őket a szárazföldre, és óvatosan egy réteg szurkot raktak rájuk. Ezután, mikor Kantakuzenosz értesült arról, hogy a genovai flotta közvetlen mellettük hajózik dél felé, azt javasolta Landulfnak, hogy vigye a tizenhét hajót (annyi volt csak a tengeren, a többi a partra húzták)

és hajózzon Malea hegyfokához, ott várjon a császár tanácsának megfelelően, és mikor a genovai flotta elhalad, kezdjen csatát, ha van bátorsága [296] harcolni velük. Ha nincs, akkor óvja meg saját és a legénysége biztonságát azzal, hogy kiköt Koronénél. Kantakuzenosz, helyesen, összegyűjtötte a maradék római flottát, felhívta a hajókra az összes férfit, aki ott volt vele és olyan gyorsan üldözni kezdte a genovai flottát, ahogy csak tudta. Nem tudta elkapni őket, ezért Latakia-ba ment, mivel minden erejével folytatni akarta a harcot Boemund ellen. Csakugyan hozzálatott feladatához, nyomban elfoglalta a kikötőt és attól kezdve éjjel-nappal folytatta az ostromot a város ellen.

Azonban nem jutott semmire, mert számtalan támadását rendszeresen visszaverték és nem tudta megnyerni a frankokat sem meggyőzéssel, sem legyőzni őket harcban. Ezután három nap és éjjel leforgása alatt felépített egy kör alakú, habarcs nélküli kőfalat a tengerpart és Latakia fala közé, majd ezt a falat sáncként használva gyorsan a falon belülre a rendelkezésre álló anyagokból felépített egy másik fellegrát, hogy innen kiindulva erőteljesebben tudja folytatni az ostromot. Épített egy-egy tornyot a kikötő bejáratának két oldalára és egy vasláncot húzott át köztük, ily módon akadályt emelt azok a hajók elé, amelyek esetleg a tenger felől akarták megsegíteni a frankokat. Ez alatt számos erődöt elfoglalt a tengerparton, Argüroszt, Marchapint, Gabalát és másokat egészen Tripolisz határáig. Ezek a helyek azelőtt a szaracénoknak fizettek adót, de az elmúlt évben sok munka árán visszafoglalta őket a császár a római birodalomnak. Most a császár úgy gondolta, hogy Latakia ostromolni kellene a szárazföld felől is. Mivel sok tapasztalata volt már Boemund ravaszságáról és ármánykodásáról, és gyorsan kiismerte az emberek jellemét, pontos tudomása volt Boemund áruló és lázadó természetéről. Ezért küldetett Monasztraszért és megfelelő

erővel felszerelve, a szárazföldön elküldte őt, így míg Kantakuzenosz a tenger felől ostromolta Latakiát neki ugyanezt kellett tennie a szárazföldről. Mielőtt Monasztrasz megérkezett, Kantakuzenosz elfoglalta a kikötőt és a várost a fellegvár kivételével. Ezt még tartotta a frankok ötszáz gyalogosa és száz lovasa. Boemund tudomást szerzett a városok elfoglalásáról, és a latakiai fellegvárt irányító gróf szintén értesítette, [297] hogy szüksége lenne élelemre. Ekkor Boemund egyesítette összes csapatát, unokaöccse Tankréd és Iszangelesz seregét, megpakolt öszvéreket mindenféle ellátmánnyal, elérte Latakiát és sikeresen bevezette őket a fellegvárba. Ezután egy Kantakuzenoszsal való megbeszélésen megkérdezte: „Milyen célból építetted ezeket a falakat és épületeket?” Ő így válaszolt: „Tudod mindannyian szolgálatot ígértetek a császárnak, és az eskünek megfelelően meg egyeztetek, hogy átadjátok neki az elfoglalt városokat. Ezután megszegted ezt az esküt, semmibe vetted a békét is és miután elfoglaltad ezt a várost, ahelyett, hogy átadtad volna meggondoltad magad és megtartottad. Ezért az én utam ide, hogy békével átvegyem tőled a várost hiábavaló.” Ezután Boemund megkérdezte: „Abban a reményben jöttél ide, hogy pénzéért veszed el a várost tőlünk, vagy abban, hogy karddal?” A másik így válaszolt: „A pénzt a bátor követőinknek adtuk, azért hogy kitartóan harcoljanak.” Ezután Boemund ezt mondta őrzöngve: „Hadd mondjam meg neked, hogy pénz nélkül a legkisebb erődöt sem szerzed meg tőlünk.” Ezután arra ösztönözte a seregeit, hogy a város kapujához lovagoljanak. Ahogy a falhoz közeledtek Kantakuzenosz emberei nyílveszőket lőttek ki a frankokra, így kissé vissza kellett vonulniuk. Boemund azonnal visszahívta őket, és bevonultak az akropoliszba. Mivel a várost irányító grófot mind ő, mind az alá beosztott frankok gyanúsak találták újat nevezett ki a helyére, és az előzőt elküldte. A fal melletti szőlőskertet kiszakíttatta, hogy a jövőben ne

képezzenek akadályt a lovas frankok előtt. Ezen intézkedések után visszatért Antiókiába. Kantakuzenosz a maga részéről nem hanyagolta el az ostrom folytatását. Többféle módon, számtalan eszköz és ostromgép segítségével háborgatta a latinokat az akropoliszban. Most Monasztrasz, aki a szárazföld felől érkezett a lovassággal elfoglalta Longiniászt, Tarsoszt, Andanát, Mamisztrát, tulajdonképpen egész Kilikiát.

**XII.** Boemundot most már megrémítették a császár fenyegetései, mivel nem volt lehetősége megvédeni magát, (mivel nem volt sem serege szárazföldön, sem flottája a tengeren, és veszély fenyegette mindkét irányból) kieszt egy rendkívül aljas, ám rendkívül zseniális tervet. Először is Antiókiát unokaöccsére, Marchis fia Tankrédre, hagyta, és azt a hírt terjesztette magáról, [298] hogy meghalt. Így élve elrendezte, hogy a világ halottnak higgye. A hír, amely kikiáltotta, hogy Boemund már hullá, gyorsabban terjedt, mint ahogy a madár szállni tud. Miután meggyőződött róla, hogy a hír elterjedt, egy fakoporsót készíttetett és egy kétárbocos hajót, amibe a koporsót tették, és ő, az élő tetem elhajózott Szudeiből, ami Antiókhia kikötője, Róma felé. Így szállították Boemundot a tengeren hullaként, mert amennyire a koporsót és a társai viselkedését meg lehetett ítélni (akárhog megálltak a bárók kitepték hajukat, és feltűnően gyászolni kezdtek) hullának is látszott. Halottként volt kiterítve, de a koporsó láthatatlan lyukain keresztül lélegzett. Ez történt a kikötőkben, de mikor a hajó kinn volt a nyílt tengeren ételt adtak neki és gondozták, azután újra meg újra megismételték csalást és gyászolást a kikötőkben. Hogy a tetem réginek és szagosnak tűnjön, megöltek egy kakast és betették a hullá mellé. Mikor a kakas negyöt napja halott volt a szaga kellemetlen volt mindenki számára, akinek van szaglőérzéke. Ez a szag úgy tűnt azoknak, akiket becsaptak ezzel a látszattal, mintha Boemund testének

szaga lenne, és a cselszövőnek mind jobban tetszett ez a kiötlött terv. Én a magam részéről megdöbbenőnek tartom, hogy élve el bírta viselni ezt az orra elleni támadást és azt, hogy együtt utazzon a kakas tetemével. Ebből megtanultam, hogy az egész barbár népet nehéz visszafordítani elkezdett vállalkozásától, semmit sem nehéz nekik elviselni, ha saját döntésükből nekivágtak egy nehéz feladatnak. Ez az ember, aki csak színleg volt halott, nem riadt vissza attól, hogy egy tetemmel éljen együtt. A barbárok trükkje egyedülálló volt ez időben a világon és a római hegemonia bukásához vezetett. Ezelőtt soha nem eszelt ki barbár vagy görög ilyen tervet az ellenségei ellen, és szerintem, nem is fogunk még egy ilyet látni életünkben. Mikor elérte Korfút, ott menedéket talált, biztonságban volt, így felkelt halálából, otthagya a holtestet szállító koporsót, sütkérezett a napfényben, friss levegőt szívott és Korfu városában kószált. A lakók, mivel látták rajta a külföldi és barbár ruhákat, kérdezték származásáról és vagyonáról, arról, hogy kicsoda, honnan jött és, hogy [299] kihez megy. Azonban mindegyiküket megvetően kezelte és a város hercegét kérte. Úgy adódott, hogy a herceg egy bizonyos örmény származású Alexiosz volt. Mikor Boemund meglátta, dölőfősen ránézett és gőgös testtartással gőgösen, barbár nyelven beszélve azt parancsolta, hogy a következő üzenetet adja át a herceg Alexiosz császárnak: „Ezt az üzenetet én küldöm neked, Boemund, Róbert<sup>22</sup> fia, aki az elmúlt években megtanítottam neked és a birodalmadnak, hogy milyen bátor és kitartó vagyok. Isten tudja, hogy bárhova megyek és bármilyen sorsom lesz, soha nem fogom türelmesen elviselni az igazságtalanságokat, amelyeket ellenem elkövettél. Mióta átvonultam a római birodalmon, majd elfoglaltam Antiókiát, és kardommal leigáztam egész Szíriát, azóta bőségesen kijutott nekem a keserű bánásmód tőled és seregedtől. Reményvesztetten keve-

redtem bele számtalan szerencsétlenségbe és barbár háborúba. Most azonban hadd mondjam el neked azt, hogy bár meghaltam, újra életre keltem, és kicsúsztam a kezeid közül. Egy halott álcájában kitértem minden szem, minden kéz és minden elme vizsgálódása elől, és most élve, mozogva és levegőt véve ezt az üzenetet – ami nagyon nem lesz ínyére felségednek, és bizonyosan nem túl sok örömmel fogja megkapni – küldöm Korfuról. Unokaöcsémre, Tankrédre bízom Antiókhia városát, és hadvezéridekhez méltó ellenfélként hagytam ott. Én magam azonban, akit neked, mint halottat jelentettek, élő emberként visszamegyek a saját országomba ellened szőtt szörnyű tervektől fűtve, hogy összezúzzam az uralmad alatt álló római birodalmat. Meghaltam mikor éltem, és életre kelek mikor meghalok. Amint elérem szemben a kontinenst és látom a lombardiai embereket, az összes latint, németet és frankot, az alattvalóinkat és a leginkább harcias férfiakat, meg fogom tölteni a városaidat és országaidat gyilkosságokkal és vérontással, amíg magára Bizáncra nem helyezem lándzsám.” Az önteltség ilyen fokára ragadtatta magát a barbár.

#### 4.1 TARANTÓI BOEMUND TOVÁBBI SORSA

Boemund 1105 elején Apuliába érkezett, és ott is maradt egészen szeptemberig, hogy ellenőrizze birtokait, felállítsa az új normann hadsereget. Innen lovon folytatta útját Rómába, és több ízben tanácskozott Paszkál pápával, akinek szent meggyőződése volt, hogy a görög birodalom, és vele együtt az ortodox egyház az ördög fattya, és örömmel meghallgatott mindenféle Bizánc-ellenes jelszót vagy sugalmazást. Készségesen egyetértett hát Boemund terveivel. Még pápai legátust is adott mellé, azzal a megbízatással, hogy újult erővel élessze a keresztes háborús

propaganda tüzet, és ezenközben rántsa le a leplet a bizánciak alattomos üzemleiről.

Boemund legközelebbi célja most már Franciaország, az első keresztes háború szülőföldje. I. Fülöp király tárt karokkal fogadja, beleegyezését adja az újabb zarándoksereg toborzásához. A tarantói herceget buzgón támogatta ebben Adéle, Blois grófnéja, akinek a Szentföld iránt érzett lelkesedését férje halála sem olthatta ki. Boemund egy röpke év alatt felállította új hadseregét. Most derült ki, hogy a keresztes háborús előkészületek valójában a Bizánc ellen tervezett újabb háború céljait szolgálják. Így azután 1107. október 9-én éppenséggel nem a Szentföldön, hanem az Adria partján, Durazzónál száll partra, hogy visszaszerezze a hídfőt, amely egyszer már normann kézen volt.<sup>23</sup>

Mivel csapatainak utánpótlását nem tudta megoldani, 1108-ban kénytelen volt feltétel nélkül megadni magát a görögöknek, és egy olyan szerződés megkötésébe beleegyezni, amely arra kötelezte, hogy Antiókhiai fejedelemségét bizánci uralom alá helyezze.<sup>24</sup> A hatalmas Boemundnak minden formában megbánást kellett tanúsítania, elismerni hibáit, az esküszegés vétkét, és megfogadni, hogy hűséges vazallusa lesz a császárnak, sőt annak fiát is híven szolgálja majd. Köteleznie kellett magát, hogy a latin pátriárkát, akit annak idején ő iktatott be, hazaküldi, és görög hittestvérét visszahelyezi hivatalos méltóságába. Ez a kudarc után Boemund, akinek most egész tekintélye megingott, jobbnak látta, ha élete hátralevő részét hazájában, Apuliában tölti el. Itt is élt „megalázottságában és becsületétől megfosztván”, egészen 1111-ben, negyvenöt éves korában bekövetkezett haláláig.<sup>25</sup>

#### 4.2 AZ ELSŐ KERESZTES HADJÁRAT EREDMÉNYEI, KÖVETKEZMÉNYEI

Jeruzsálem elfoglalásával a feladat el-

végeztetett. Legalábbis úgy látszott, mert nyugaton Jeruzsálem visszafoglalásánál és a szent sír felszabadításánál senki sem tervezett tovább. A nagy vállalkozás létrehozója. II. Orbán pápa 1099. július 29-én, két héttel a város elfoglalása után meghalt. A férfiak, akik életre keltették álmát. Adhemar, Gottfried, Rajmund, Blois-i István, Boemund mind halottak voltak, vagy szétszóródtak. Tankréd – cseppet sem a szent cél érdekében – saját pecsenyéjét sürtögette. Balduin, Gottfried fivére maradt egyedül, aki a helyzetet rendezni akarta és tudta. Személyisége uralkodásának első pillanatától rányomta bélyegét az új királyságra, és nyugtalan, termékeny életének fennmaradó tizenhét éve alatt sikerült Palesztina és Szíria földjén meghonosítania a latinokra jellemző életformát.<sup>26</sup>

Balduin hatalomra jutásakor a frankok, ha nem is túl szilárdan, de kezükben tartották Palesztina nagyobb részét. Hatalmuk a tartomány hegyvidéki részein volt a legerősebb, Betlehentől északra a Dzszezel síkságig. Ezen a vidéken számos falu századok óta keresztény volt, s a frank sereg megérkezésekor az ott élő muszlimok elhagyták a területet. Ezt a vidéket könnyű volt védeni. Kelet felől a Jordán völgye oltalmazta, és a völgyből csak egyetlen út vezetett fel a hegyekbe. Északról a Tankréd által meghódított Galileai hercegség védte. Azonban annak határai védtelenek voltak, Akkónál könnyen be lehetett hatolni a Földközi-tenger partvidékéről.

Palesztina szegény ország volt. A római idők jóléte nem élte túl a perzsa hódításokat, és a törökök megérkezése óta tartó szüntelen háborúskodások félbeszakították a kalifák idejében megindult részleges fellendülést. Akkoriban több volt az erdő, mint manapság. A Jordán völgyében megtermett a banán és más egzotikus gyümölcs is. Az ország nagyobb része azonban kietlen volt, a föld szegény, a talaj termőrétege vékony. Ez különösen igaz volt Jeruzsálem környékére. Egyetlen városban sem volt számottevő ipar.

Jeruzsálem királya még a királyság fénykorában sem volt olyan gazdag, mint Tripolisz grófja, vagy az antiókhiai herceg.

Palesztina éghajlata nem tett jót az új lakosok egészségének. Jeruzsálemben a hegyvidéki levegőnek és a rómaiak által kiépített vízvezeték- és csatornarendszernek köszönhetően viszonylag egészséges körülmények között lehetett élni. De a melegebb síkságok, amelyek termékenysége vonzotta a megszállókat, betegségek fészkei voltak. Szüntelenül pusztított a malária, tifusz és a vérhas. A sűrűn lakott és higiéniai szolgáltatásokat nélkülöző falvakon gyorsan végigsöpörtek a kolera- és pestisjárványok. Nagyon sok volt a leprás. A halálozási arány még magasabb volt a kint született gyermekek, főleg a fiúk körében

A frankok nagy szerencséjére a muszlim világ nem volt egységes. Az első kereszties hadjárat is azért érte el célját, mert a muszlim vezetők féltékenyek voltak egymásra, s nem voltak hajlandók összefogni. A legfőbb külső veszélyt nem a muszlimok, hanem inkább Bizánc jelentette. A császár világosan látta, hogy Antiókhia esetében becsapták. Most hogy Kilikia kikötői és Latakia a kezében volt, flottája pedig Cipruson tartózkodott, már csak az alkalomra várt, hogy érvényesíthesse jogait.

A bonyolult nemzetközi helyzet nem sok jóval kecsgettette Balduin királyt. Szövetségesei vagy nem álltak mellette teljes szívvel, vagy nagyon mohók voltak, és csak a saját érdekeikkel törődtek. Ellenfelei megosztottsága ugyan neki kedvezett, amint azonban a muszlim világ egy összefogó, szervező vezetőre akad, a frank államcskák keleten nemigen számíthatnak a túlélésre. Balduin ott találta magát egy gyilkos éghajlatú vidéken, nagyon kedves emberrel, pedig a terület századok óta nemzetek csatamezeje volt.<sup>27</sup>

Ennek ellenére a „szent megszállást” az állam maradandó rendje követte. A latin királyság elég gyorsan négy független

hercegségre oszlott: Jeruzsálem, Antiókhia, Edessza és Tripolisz. Ezeket a hercegségeket hűbértartokokra osztották, és a feudális szokásokhoz híven alacsonyabb rangú hűbérurak irányították. Kinevezett patriárkája volt Jeruzsálemnek és Antiókhianak. Nyolc egyházi provinciát, érsekséget és hat püspökséget alapítottak, és kis idő múlva megalakult a Templomos és az Ispályos lovagrend is.<sup>28</sup>

Hamar kiderült, hogy a palesztinai frankok csak akkor tudják kellő eréllyel kezükben tartani az országot, ha Európából folyamatosan és nagy számban érkeznek a bevándorlók.

#### FELHASZNÁLT IRODALOM

- ERDŐDY JÁNOS: *Keresztes lobogók alatt*. Budapest, 1986.
- FOSS, MICHAEL: *Az első kereszties hadjárat*. Debrecen, 2000.
- KATUS LÁSZLÓ: *A középkor története*. Budapest, 2000.
- MAALOUF, AMIN: *A kereszties háborúk arab szemmel*. Budapest, 1997.
- MORAVCSIK GYULA: *Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai*. Budapest, 1984.
- PÖLTNER, RUDOLF: *A szent sír hadművelet*. Budapest, 1985.
- RUNCIMAN, STEVEN: *A kereszties hadjáratok története*. Budapest, 1999.
- VESZPRÉMY LÁSZLÓ (szerk.): *Az első és második kereszties háború korának forrásai*. Bp., 1999.
- ZABOROV, M.A.: *A kereszties háborúk*. Budapest, 1958.
- ZÖLLNER, WALTER: *A kereszties háborúk története*. Budapest, 1980.

#### INTERNETES FORRÁSOK

- Other women's voices*– Translations of women's writing.  
<http://home.infi.net/~ddisse/comnena.html>.  
*Women In World History Curriculum*.  
<http://www.womeninworldhistory.com/heroine5.html>.  
 Catholic Encyclopedia.



<http://www.newadvent.org/cathen/01531a.htm>.

#### JEGYZETEK

<sup>1</sup> A Bizánci Birodalom út- és postahálózata. Itt tehát: Az úton haladva, vagyis az Orontész-folyó völgyén át érték el Antiókiát.

<sup>2</sup> Firúz nevű antiókhiai kapitány, muszlimmá lett örmény.

<sup>3</sup> Moszul emíre, a bagdadi és perzsa szultánok seregeivel és észak-mezopotámiai hercegek segédcsapataival vonult Antiókchia megsegítésére, Baulduin erejét túlbecsülve három hetet pazarolt Edessza ostromára, végül azt félbehagyva indult Antiókchia ellen. Ezzel hozzájárult a keresztesek sikeréhez.

<sup>4</sup> Birodalmi admirális volt.

<sup>5</sup> Boemund testvére

<sup>6</sup> István, Blois és Chartres grófja, Róbert, Normandia grófjának sógora. Hódító Vilmos lányának férje, felesége kívánságára kelt útra.

<sup>7</sup> Aulps-i Péter, Guiscard Róbert seregével érkezett Keletre, Tatikiosz őt nevezte ki Komana császári kormányzójának.

<sup>8</sup> Remete Péter, a szerző neki tulajdonítja neki a lándzsa felfedezését. Valójában egy Péter Bertalan nevű szerzetes állította, hogy álmában felkereste Szent András, és felfedte számára a Krisztus oldalába döfött lándzsa lelőhelyét. Ezzel a látomásával kereste fel Adhemar Le Puy püspököt.

<sup>9</sup> Valójában a szent lándzsa, amit Krisztus oldalába döftek. Anna szöggként emlegeti.

<sup>10</sup> Itt ismét arról van szó, mint Rajmundnál, azaz, hogy valaki neve helyett a címével hivatkoznak rá. Itt egy flandriai grófról van szó.

<sup>11</sup> Valójában ő még nem viselte a király nevet, hanem a megnevezése a Szent Sír felkent védelmezője, vagyis „Advocatus Sancti Sepulchri”.

<sup>12</sup> Malik Gázi Gümüstekin, danismen-

dida, azaz a kelet anatóliai Sivas, Malatya és Kasztamuni emíre. Újabb példa a címre való utalásra név helyett.

<sup>13</sup> Arábia északi részén élő arab törzs, magukat Hágártól, Ábrahám egyiptomi szolgájától származtatják. Tulajdonképpen az itt felsorolt népevek (arabok, szaracénok, hagariták) egymás szinonímái.

<sup>14</sup> Balduin, Boulogne-i gróf, Gottfried testvére. Edessza grófja, majd bátyja halála után Jeruzsálemi király lesz.

<sup>15</sup> Eumathiosz Philokálész, Ciprus kormányzója.

<sup>16</sup> Ismét név helyett címre hivatkozás, valószínűleg flandriaiakról van szó. Ez az 1101-ben induló lombardiai sereg utal, de annak vezetői Buis-i Anzelm, Milánó érseke, Biandratei Albert gróf, a páрмаi Guibertó gróf, és Montobello-i Hugó gróf.

<sup>17</sup> Daimbert, volt jeruzsálemi pátriárka.

<sup>18</sup> A három evezősoros hajó továbbfejlesztett változata, a Bizánci Birodalom fő hadihajója. A hajó elejére szerelt csőből szórta az ellenfél hajóira a görögtűzet.

<sup>19</sup> A város mai neve Krk.

<sup>20</sup> A császári aláíráshoz használt vörös tinta őrzője.

<sup>21</sup> Bizánci császár (1081–1118). Az ő lánya a történet írója, Komnénosz Anna.

<sup>22</sup> Guiscard Róbert.

<sup>23</sup> Pörtner, Rudolf 266.

<sup>24</sup> Zöllner, Walter 99.

<sup>25</sup> Pörtner, Rudolf 267.

<sup>26</sup> Foss, Michael 264.

<sup>27</sup> Runciman, Steven 291–299.

<sup>28</sup> Foss, Michael 265.